

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

**Δημήτριος Γ. Γκιαουράκης, Όλγα Γ. Γκιαουράκη,
Μαρία-Έρρικα Κορνηλάκη, Μάριος Αποστολάκης, Άννα
Παπαδάκη**

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ «ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ», 8-10
Δεκεμβρίου 2017, στο ΠΕΚ Ηρακλείου Κρήτης**

Ένας τόπος, μια κοινωνία, μια χώρα, για να ευημερήσουν χρειάζονται ανάπτυξη. Η ανάπτυξη αυτή πρέπει να είναι πολύ-επίπεδη και να αφορά όλους τους τομείς, ώστε να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα, να στηριχθούν οι δημοκρατικοί θεσμοί, να διατηρηθεί η κοινωνική συνοχή. Αυτό απαιτεί τη συνολική συμμετοχή των πολιτών, ώστε να γίνει αποτελεσματικότερη η διαχείριση των προβλημάτων που προκύπτουν από την αλματώδη ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Ο ενεργός πολίτης οφείλει να εμπλουτίζει συνεχώς τις γνώσεις και τις εμπειρίες του και να μη ξεχνά ότι αυτό που σήμερα είναι δύσκολο έως ακατόρθωτο αύριο θα είναι ξεπερασμένο. Το κλειδί για την απόκτηση των απαιτούμενων εφοδίων, θα μας το δώσει η Δια Βίου Εκπαίδευση (Δ.Β.Ε), γιατί χωρίς αυτή είναι αδύνατο να παρακολουθήσουμε τα τεράστια τεχνολογικά επιτεύγματα.

Μας καταλαμβάνει ίλιγγος στην προσπάθειά μας να παρακολουθήσουμε έστω και νοερά, τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας, τα ασύλληπτα μεγέθη του όγκου και της ταχύτητας τα οποία μπορεί να διαχειριστεί ένα μικρό μηχάνημα σε χρόνο, σχεδόν, μηδέν. Όμως, εδώ ακριβώς ο άνθρωπος όχι μόνο δεν πρέπει να θεωρήσει τον εαυτό του μηδαμινό και ασήμαντο, αλλά απεναντίας με υπερηφάνεια να πει: Αυτά τα έφτιαξα εγώ. Έτσι καταδεικνύεται η αξία του κεφαλαίου «άνθρωπος», διότι όλα αυτά προέκυψαν από την εκμετάλλευση των ικανοτήτων, των δεξιοτήτων και των γνώσεων των ανθρώπων (Becker, 1975. Schulz, 1972).

Ο Coleman (1988), τονίζοντας την αξία του ανθρώπινου δυναμικού αναφέρει ότι αποτελείται από τις «Αποκτηθείσες» γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, οι οποίες επιτρέπουν στα άτομα να δράσουν με διάφορους τρόπους.

Ο Νικολάου (2008) επισημαίνει πως το ανθρώπινο κεφάλαιο «κατ' αντιστοιχία προς το οικονομικό κεφάλαιο», περιγράφει το προσωπικό μιας επιχείρησης και τα χαρακτηριστικά του (πχ εκπαίδευση, εμπειρία, γνώση του αντικειμένου, προθυμία κλπ) τα οποία μπορούν να προσθέσουν οικονομική αξία στην επιχείρηση. Έτσι συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και γνώσεις των εργαζομένων συμβάλλουν θετικά στην αποτελεσματικότητα μιας επιχείρησης.

Συνεπώς, οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζονται πλέον ως πηγή δημιουργίας και διατήρησης ή επιβίωσης ενός οργανισμού και όχι ως « αναλώσιμα » στοιχεία ενός συστήματος.

Έρχεται ο ΟΟΣΑ (OECD), το 2001 και διευρύνει την έννοια του ορισμού, «ανθρώπινο κεφάλαιο», όπου στις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, προσθέτει τα γνωρίσματα, δηλαδή τη φυσική, συναισθηματική και πνευματική υγεία που διαθέτουν τα άτομα και τα οποία μπορούν να διευκολύνουν τη δημιουργία προσωπικής, κοινωνικής και οικονομικής ευζωίας (Πανιτσίδου, 2013).

Οι Becker (1975) και Schulz (1972) επισημαίνουν τη σημασία του παραγωγικού συντελεστή που οφείλεται στις επίκτητες ικανότητες των ανθρώπων, οι οποίες προήλθαν ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Η συνεχής επιμόρφωση και βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού έχει διπλό αποτέλεσμα. Αφενός προάγει την ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος, αφετέρου αυξάνει το επίπεδο ικανοποίησης του καταναλωτή του προϊόντος αυτού.

Κατά τον ΟΟΣΑ (OECD, 2002), εκτιμάται ότι: η αύξηση κατά ένα έτος του μέσου επιπέδου σπουδών, αυξάνει την οικονομική ανάπτυξη κατά 5% άμεσα και επιπλέον 2.5% μακροπρόθεσμα. Σύμφωνα με τους Ρέππα και Βασιλάκης (2015), η εκπαίδευση αποτελεί το βασικό θεσμικό μηχανισμό παραγωγής, συσσώρευσης και διάχυσης γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και τάσεων κι έχει πολυδιάστατες εκπαιδευτικές, οικονομικές, πολιτισμικές, κοινωνικές και πολιτικές λειτουργίες με παροχή οφελών σε όλα τα υποκείμενα της οικονομίας (άτομα, οικογένειες, οργανισμούς, τοπική κοινωνία και κράτος).

Όλα αυτά βέβαια στοιχίζουν τόσο σε χρόνο και μόχθο, όσο και σε χρήμα, όμως ανταποδίδονται μελλοντικά με κέρδος γιατί ο ειδικευμένος εργαζόμενος είναι περισσότερο παραγωγικός και αποδοτικός από τον ανειδίκευτο (Ψαχαρόπουλος, 1999).

Το ανθρώπινο κεφάλαιο ως ιδέα, ανάγεται περίπου **2.5** αιώνες πίσω και συγκεκριμένα το **1776**, όπου ο οικονομολόγος και φιλόσοφος Adam Smith θεώρησε ότι τα άτομα αποτελούν τον πλούτο των εθνών και ότι οι αποκτώμενες ικανότητες των κατοίκων είναι μέρος του κεφαλαίου μιας χώρας. Η θεωρία έφτασε στο αποκορύφωμά της το **1960** και αποτέλεσε ιδιαίτερο κλάδο της οικονομικής επιστήμης. Βέβαια ο κυριότερος εκπρόσωπος του ανθρώπινου κεφαλαίου ο νομπελίστας Schultz, ο οποίος λέει ότι έχει τρεις διακεκριμένες ιδιότητες: **α)**Είναι ενσωματωμένο στον άνθρωπο, **β)**Είναι κεφάλαιο γιατί αποτελεί πηγή μελλοντικών ικανοποιήσεων και **γ)**Δεν είναι δυνατόν να διαχωριστεί από το άτομο το οποίο το κατέχει.

Ως συμπλήρωμα στο ανθρώπινο κεφάλαιο, θέτουν το κοινωνικό και το πολιτισμικό κεφάλαιο. Σύμφωνα με τον Putman, (1993) με τον όρο «κοινωνικό κεφάλαιο» αναφερόμενο στο σύνολο των μη οικονομικών πόρων, πραγματικών ή φανταστικών, που αφορούν σε άτομα, ομάδες ή δίκτυα κοινωνικών σχέσεων και χαρακτηρίζονται από εμπιστοσύνη, αμοιβαιότητα και κοινά αποδεκτούς κανόνες συμπεριφοράς, διευκολύνοντας συνεπώς τη συνεργασία και τη συλλογική δράση των ανθρώπων και προάγοντας τη κοινωνική αποδοτικότητα.

Η ομαδοποίηση διαφόρων ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα και ανησυχίες, προάγουν τη γνώση και τη δυναμική μεταξύ της συλλογικής δράσης, με την αλληλομεταφορά γνώσεων, με τελικό αποδέκτη το κοινωνικό όφελος, με την επίτευξη στόχων, οι οποίοι θα ήταν αδύνατον να επιτευχθούν με άλλον τρόπο. (Coleman, 1988. Fucuyama, 1995. Kilpatric, Field & Falk, 2003. Putman, 2000).

Η σπουδαιότητα της σχέσης δια βίου εκπαίδευσης (Δ.Β.Ε), ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου καταδεικνύεται και στη μελέτη των De la Fuente & Ci conne (2002). Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την αύξηση της παραγωγικότητας και αποτελούν ελκυστική επένδυση σε σχέση με εναλλακτικές δαπάνες τόσο σε μικρο-όσο και σε μακρο-οικονομικό επίπεδο. Αυτό απορρέει από στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη συνολική αύξηση της παραγωγικότητας.

Η αύξηση της παραγωγικότητας με τη σειρά της μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της απασχόλησης, αλλά και των αποδοχών και παράλληλα τη μείωση της ανεργίας και των ανισοτήτων. Τα αγαθά της επένδυσης σε εκπαίδευση έχουν οικονομικό αντίκτυπο που επηρεάζει θετικά την κοινωνική συνοχή και παράγει ποσοστό απόδοσης τόσο για τους ιδιώτες (ιδιωτική απόδοση), όσο και για την κοινωνία γενικά (κοινωνική απόδοση), τα οποία μπορούμε άνετα να τα συγκρίνουμε με εκείνα των επενδύσεων σε φυσικό κεφάλαιο (OECD, 2000. Psacharopoulos & Patrinos, 2002).

Ο Δρακόπουλος (2006), το πάει ακόμη παραπέρα και λέει: Η «οικονομία της γνώσης σημαίνει ότι η κλασικοί παραγωγικοί συντελεστές (Γη, Κεφάλαιο, Εργασία) έχουν πια μικρότερη αξία στην παραγωγή και στη δημιουργία κερδών σε σχέση με τους άυλους συντελεστές (πληροφορία, γνώση, ειδικότητες), δηλαδή με άλλα λόγια το ανθρώπινο κεφάλαιο». Όσο περισσότερες και καλύτερες πληροφορίες και γνώσεις παράγουν οι κοινωνίες, τόσο πιο πλούσιες παραγωγικές και ανταγωνιστικές γίνονται. Η άνοδος της οικονομίας της γνώσης η οποία βασίζεται περισσότερο στην παραγωγή και διαχείριση δεδομένων και πληροφοριών από ότι στην παραγωγή αντικειμένων, φαίνεται από τη δημιουργία εταιριών όπως η «GOOGLE» και με την αλλαγή του είδους της εργασίας των ανθρώπων.

Η Στεργίου (2007) συμπληρώνει ότι η «ικανότητα των ατόμων και των χωρών να επωφεληθούν από την αναδυόμενη οικονομία της γνώσης, εξαρτάται κυρίως από το εργατικό δυναμικό και συγκεκριμένα την εκπαίδευση, τις δεξιότητες, τα ταλέντα και τις ικανότητες τους. Η βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού επιτυγχάνεται μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Βέβαια, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η εκπαίδευση από μόνη της δε μπορεί να αποτελέσει το μοναδικό παράγοντα ο οποίος θα διασφαλίσει την ομαλή κοινωνική ζωή και θα προωθήσει την εύρυθμη οικονομική ανάπτυξη, αποτελεί όμως καθοριστικό παράγοντα επιρροής ο οποίος διαθέτει τη δική του βαρύτητα.

Συμπερασματικά

Από τις προηγούμενες αναφορές μας στις διάφορες μελέτες σχετικά με τη σχέση της δια βίου εκπαίδευσης (Δ.Β.Ε) και του ανθρώπινου και του κοινωνικού κεφαλαίου, φαίνεται ότι εκτός από το μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον, είναι και μια σχέση αλληλένδετη μεταξύ ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου και τοπικής και κοινωνικής ανάπτυξης και υπάρχει αλληλεπίδραση. Όπως υποστηρίζουν οι Πανιτσίδου (2013), Ρέππα και Βασιλάκης (2015), η ενδυνάμωση του κοινωνικού κεφαλαίου μέσω της συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων, κατέχει κομβικό ρόλο για την παραγωγή πολλαπλών κοινωνικοοικονομικών αποτελεσμάτων.

Διάφοροι ερευνητές και μελετητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η δια βίου εκπαίδευση (Δ.Β.Ε) αναβαθμίζει τις γνώσεις και τις δεξιότητες των ατόμων, βελτιώνει το κοινωνικό επίπεδο και την αναδιανομή του πλούτου, αυξάνει την παραγωγικότητα και συγχρόνως ενισχύει την εμπιστοσύνη προς τα άτομα και τους θεσμούς, την πολιτικοποίηση και τη συνεργασιμότητα (Green, Preston & Sabates, 2003. OECD, 2001. Schuller et al, 2004).

Τελειώνουμε με μια παραίνεση, να κρατήσουμε το εξής: Τα άτομα πρέπει να ενθαρρυνθούν να επενδύσουν στη μάθησή τους, τόσο για την προσωπική τους ολοκλήρωση, όσο και για την απασχολησιμότητά τους. Οι δυνατότητες της ποιοτικής αναβάθμισης του εργατικού δυναμικού στη βελτίωση της παραγωγής και ευημερίας των ανθρώπων και των κοινοτήτων, μέσω της εκπαίδευσης του ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου αποτυπώνονται πολύ καλά στο γνωστό γνωμικό:

Αν θέλεις 1 χρόνο ευημερίας, καλλιέργησε σιτάρι

Αν θέλεις 10 χρόνια ευημερίας, καλλιέργησε δέντρα

**Αν θέλεις 100 χρόνια ευημερίας, καλλιέργησε
ανθρώπους**

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!